

ВИРТУАЛЕН ДОСТЪП ДО БЛАГА В ЮРИДИЧЕСКИЯ ДИСКУРС

доц. д-р Елица Георгиева Вълчева-Куманова
Русенски университет „Ангел Кънчев“

VIRTUAL ACCESS TO LEGAL GOODS

Elitsa Georgieva Valcheva-Kumanova

***Abstract:** The development of information and communication technologies in recent decades changed the dimensions of distribution and exchange of goods in state-organized societies and created new opportunities for realization of legal discourse. The legal discourse is connecting two different counter parties in respect of a particular good. Discourses are modeled in legal rows that also have virtual dimensions.*

***Key words:** legal discourse, legal goods, virtual reality*

Правото регулира човешката дейност, като създава устойчиви модели на поведение за диалог по повод взаимен възмезден обмен на блага. В този смисъл то се отнася до човешката активност, която е насочена към преобразуването на социалната действителност във връзка с определени цели през различните периоди от развитието на човешката цивилизация. Историческото развитие се състои, както от явления – повтарящи се в същността си обстоятелства, така и от конкретни, неповторими събития. По този начин фактичността в изследването на обществото е свързана с историчността на неговото съществуване и на неговото познаване. [9; 40]

Цивилизацията се проектира най-напред в предметния свят и в този смисъл човешката личност също се явява предмет на манипулативно въздействие. [6; 93] Развитие на информационно-комуникационните технологии през последните десетилетия промениха измеренията за разпределение и обмен на блага в държавно организирани общества и създадоха нови възможности за реализиране на юридическия дискурс.

Юридическият дискурс е свързането на две насрещни различни страни по повод на едно конкретно благо. Ролята му е да сведе релативността на общото до определеността на конкретното, частното, свързаното с отделния индивид. Новите информационни и комуникационни технологии се развиват все по-динамично, като придобиват самостоятелен облик в една нова високотехнологична среда, която се отразява върху същността на дискурса и дава основание да се говори за виртуален достъп до блага.

Виртуалната правна реалност, от гледна точка на правната теория, се определя като „още една среда, наред с познатата ни обществена среда на прединформационното общество, в която протичат цялостни процеси на правно действие” и състояща се от „явления, състояния и специално-юридически механизми, чрез които правната система съществува и действа във виртуалната среда. Виртуалната правна реалност притежава специфични качества, които извеждаме от особеностите на информационната среда и въздействието ѝ с правния свят, който именно се обективира с тази среда. Тя съществува като идеално явление – „виртуалната реалност е идеална, но реална, за разлика от идеални явления в други съществувания, които са идеални, но нереални”. [4; 9]

Същевременно тя е и системно образуване с технологична основа. Правото и съвременните технологии са неразривно свързани и именно резултатът от тяхното

тясно взаимодействие е виртуалната правна реалност. Отделните ѝ елементи, юридически инструменти и правно-технологични сегменти логически следват един от друг, доразвиват се и се взаимодопълват, взаимоконтролират и взаиморазвиват и въпреки това остават независими, както независима е виртуалната правна реалност от традиционната такава. [3; 9]

Правото възниква като мяра на социално равенство като се съотнася по еднакъв начин с правните субекти и реалните факти и дава на първите равни възможности. Същевременно разпределянето на богатата и правните позиции се извършва чрез отмерването им в съответствие със социалната справедливост, за да се постигне справедлив баланс между давано и получавано, за да покаже едно специфично състояние на степента на обвързващата сила и важност на правната субстанция, като съизмеримост на противопоставени позиции по повод блага. [5; 47-49] Справедливо отмереното се възприема като благо, като морално достойно и предизвиква удовлетворяване на чувството за справедливост. Общественото взаимодействие се осъществява интерактивно, двустранно. Правото следва този реален модел на обществен диалог, като налага свои императивни правила за поведение на двете страни. Правните норми са общи и абстрактни правила, чрез които се изгражда юридическия дискурс. Юридическия дискурс е също общ и абстрактен модел, който се осъществява чрез реални правоотношения и правни връзки между правните субекти. Чрез модела на юридическия диалог двете страни получават от правото свои правни позиции. Позициите включват модели на правноустановено поведение – субективни права, юридически задължения, правни заповеди и правни забрани. [1; 175-180]

Правните позиции са съотнесени една с друга, те са корелативни, като корелацията е различна. В едни случаи двете позиции включват съответно субективно право и насрещно правно задължение или няколко разменени права и задължения в други случаи. Съществуват и други хипотези, където правната позиция на едната страна включва субективно право да се издават заповеди и забрани, насочени към другата страна. Тук императивите се включват в насрещната правна позиция като задължение за подчинение. Разликата между двата вида правновъзложени задължения, е че първите, обикновените задължения, са задължения за престация, докато при вторите няма правно определени претенция и престация.

Правото урежда обществените отношения по повод на блага. Това са разнообразни явления от материален и идеален характер, чието вписване в правния мир им придава правна значимост. Правните блага се характеризира както със субстанционални, така и с юридически белези. Към първите спадат тяхната обществена значимост чрез възможността на удовлетворяване потребности на правните субекти. Към вторите се отнася тяхното признаване от позитивното право за обекти на субективни права, задължения и императиви във връзка с целите и задачите на правното регулиране. [8; 466-471]

Благата могат да се дефинират като емпирични дадености, по отношение на които правните субекти организират дейността си за задоволяване на своите потребности. Самата дума „благо“ означава „добро“, което води до въпросите кое е добро, за кого е добро, как е добро. В индивидуален план благо е нещо добро за отделния индивид, чрез което той отговаря на своите нужди и потребности. Всеки човек има различни нужди и потребности, които се задоволяват чрез различни блага. В този смисъл не може да има изчерпателен списък на съществуващите блага, на тяхното количество и качество, но може да се посочи как се контролира и гарантира достъпът и ползването на богатата – чрез нормите на различните нормативни регулативни социални системи – религия, традиция, нравственост, право.

Благата не са право, те са обект на отношенията на разпределение и обмен, които се регулират от правото. Съществуват определен кръг блага, които са екзистен-

циално нужни на всеки човек и чрез чието разпределение са постига социалната достатъчност на обществото. Тези материални, духовни и организационни блага са обект на правно регулиране. Тези блага се разпределят според принципа „на всекиму неговото”, като правото отмерва границите на позволената власт върху благо. Веднъж разпределени благата се превръщат в притежание на правните субекти, които ги използват в свой интерес. Те са съизмерими и могат да бъдат разменяни за съответен еквивалент, като същевременно са от значение за удовлетворяване на признати от правото интереси. [1; 176-180]

Благата притежават свойството полезност. Те носят полза, защото задоволяват определени потребности. Интересът е усвояването на полезността на благото. Когато се казва, че субективното право е признат интерес, това означава, че то е призната власт върху благо, която позволява да се усвоява неговата полезност.

В зависимост от различни критерии се очертават следните групи блага.

Според субекта, който ги ползва, благата се делят на индивидуални, колективни и общностни. Индивидуалните блага са средства за осигуряване на достойното съществуване на човека като социален субект. Колективните блага се получават и обменят в съобщност с други индивиди.

Благата, които са всеобща ценност принадлежат и се ползват от всички членове на обществото. Същевременно обществените блага не могат да се противопоставят на благото на отделните хора. То е благо на всеки и благо на всички. Неговото ползване не може да противоречи на индивидуалните цели и интереси, но и не може да се ползва в тяхна вреда. [10; 57]

Според произхода си благата са естествени и придобити. Естествените блага произтичат от природата на човека и представляват биосоциални дадености, екзистенциално присъщи на човешкия индивид. Според нас именно естествените блага са в основата на концепцията за естествените права.

Според предназначението си благата биват необменни и обменни. Необменните блага са предмет на разпределителни отношения, а обменните блага на отношения на размяна между субектите.

Според социалния си характер благата биват частни и публични. Частните блага се разпределят и обменят между субектите, за да задоволят техните лични потребности и интереси. Публичните блага винаги служат за задоволяване на обществени интереси и са насочени към постигане на обществено значими цели. Публичните блага се разпределят и обменят по начин, съхраняващ целостта на общността.

Съществуват и блага, които задоволяват интересите на частните субекти, но се разпределят и получават по реда на публичните услуги. [1; 181]

Правото отразява обществената организираност и условно може да бъде структурирано в различни правни редове, включващи последователно различни правни състояния. Всеки правен ред дава израз на прехода от едно правно състояние като условие, към друго като цел. Нормативния ред включва различни дискурси, подредени в последователност и натоварени с различна роля. Това са така наречените правни състояния. Целта на всеки нормативен ред се изразява в правни последици.

Дискурсите се моделират, на първо място, в позитивни редове. С оглед на това каква функция изпълняват, те биват статичен и динамичен правни редове. Статичния позитивен нормативен ред е модел на развитие на правното явление в което правната цел е упражняване на получена позиция. Такъв характер имат предимно правните явления, уреждащи разпределението на блага. Този нормативен ред включва две състояния – предпозиция и диспозиция. Чрез статичен нормативен ред се моделира разпределението на необменните, естествени и придобити блага. Статичния правен ред обхваща и осъществяването на обмена на блага. Динамичния позитивен нормати-

вен ред урежда обмена между блага, при който се прехвърля едно право върху благо от един субект на друг. Правното явление се моделира и в негативни нормативни редове. Нормалното и желано протичане на социалното взаимодействие заложено в модела на всяко правно явление.

Едно правно явление обаче може да се прояви и в алтернативни варианти, което налага те също да бъдат предвидени като правни редове. Алтернативата е отклонение от модела на ред, което може да доведе до неполучаване на желано правно качество. Посочените възможни алтернативи са предвидени от правото като отделни правни състояния. Те поставят началото на нови – негативни правни редове, в които се развива правното явление. Първото възможно отклонение от диспозитивния ред е неправомерно осъществяване на предпозицията, което е заложено като основание за охранителен нормативен ред в развитието на правното явление.

В модела на правното явление са предвидени две възможни отклонения в предпозицията – действие без правно качество; липса на необходимо правно качество или на конкретизиращи го изисквания и действия извън позиция, включително и неспазване на свързаните с позицията правила. Второто възможно отклонение от позитивния ред на правното явление е неправомерното действие срещу позиция. То обуславя санкционен нормативен ред.

Защитният нормативен ред се включва главно като процесуално производство, осъществяван от органите на съдебната власт. Оспорването, осъществявано чрез упражненото право на защита поражда нов правен дискурс и насочва развитието на правното явление в защитен нормативен ред. В този нов ред оспорването като правна предпозиция се очертава чрез правния интерес. В наказателното производство интересите на пострадалия, както и на извършителя се предпоставят. Правото на защита включва една претенция, породена от несъгласието. Защитата се състои в това да се установи дали исканията, претенциите за неправомерност или противоправност са основателни или неоснователни. В този смисъл може да се говори за електронно правосъдие. С това понятие се означава „комплекс от финансови, организационни, технологични, образователни и нормативни мерки, целящи ефективното използване на информационните и комуникационните технологии в съдебната система и по-специално за осигуряване на възможност на гражданите за упражняване на процесуални права в електронна форма, извършване на удостоверителни изявления от органите на съдебната власт, издаване на актове на органите на съдебната власт в електронна форма, обезпечаване на вътрешната организация на работата с електронни дела и обмена на електронни документи между различните участници в системата на правосъдието“. [2]

Литература:

1. Дачев Л. Юридически дискурс. Русе, 2004
2. Димитров Г. Електронно правосъдие – понятие и принципи на реформата. <http://legalworld.bg/45327.elektronno-pravosydie-%E2%80%93-poniatie-i-principi-na-reformata.html>
3. Кискинов В., Към понятието за виртуална правна реалност, сп. Съвременно право, бр.3/2014г.
4. Кискинов В., Функции на виртуалната правна реалност сп. Съвременно право, бр.2/2015 г.
5. Михайлова, М. Теория на правото, С., 2000
6. Михайлова М. Цивилизация на правата на човека. С., 2009
7. Стоянова Ст. Социално-икономически предимства и рискове на ИКТ. В: Социални изследвания, В. Търново, 2011
8. Торбов Цеко. История и теория на правото. С., 1992
9. Фиковска Цветана. Метафизика на фактите. В. Търново, 2007
10. Шацки Й. Либерализъм след комунизма. С., 1996